

DAMES Y CAVALLERS:

Us agraexo molt que m'haguéu fet mantenedor d'aquestos Jochs Florals, quan ja feya més de cinquanta anys que vivia á fora de Catalunya. Tan llarga ausencia no m'ha fet oblidar aquesta ciutat ni aquesta regió hon vaig nexer, vaig educarme y vaig seguir la meva carrera uniuersitaria. Aleshores no estava ficat á la política: dedicava al estudi de les lletres y les arts lo temps que les lliçons del Dret me dexaven en vaga.

¡Quantes hores he passat contemplant los richs monuments románichs y gòtichs que son la gala d'aquesta ciutat y omplen á la Historia de la Arquitectura planes de que ab prou feyna hi ha memoria á la capital del Regne! En Pau Piferrer los descrivia en los seus *Recuerdos y Bellezas de España* y jo'l vaig pendre per mestre y guía. Quan va morir vaig continuar la seva obra, y no m'hi hauria atrevit si'ls seus amichs y'ls seus admiradors no m'haguessen donat la empena per tirarla endevant.

Aquella afició á les lletres y les arts may la he perduda. En lo tragi de la política y del foro'ls hi he portat sempre aquell amor que quan era jove m'inspiraren. No sembla sinó que avuy me torno jove y'm trobo voltat d'aquella generació de prosistes y de poëtes que ab tant d'esperit van rompre'ls motllos del classicisme.

Aleshores tots escrivíam en castellá, llevat d'en Rubió y Ors qui en los seus *Cants del Llobregat* nos va descobrir com lo nostre idioma catalá s'hi deya ab lo vers y la poesia. Per molts anys se va quedar tot sol: moltes vegades se dolia de que no'l seguissen los seus amichs. Per axó no van ser balders los seus esforços: la grana que va sembrar ha donat tardans però abundosos fruyts.

Ha renascut la llengua catalana; se la ha estudiada en los autors d'uns altres segles y s'han començat de nou los Jochs Florals que avuy ab tanta solemnitat celebrám. Brillant fou lo despertar de les lletres catalanes. Una munió de poetes, gloria d'Espanya, va sortir, mentres que abans d'escriures en catalá no hi havia apuntat ni un sol astre de primera magnitud en lo cel literari de Castella.

L'amor á la llengua'ns va encomanar l'amor á la terra; y ben aviat van ressonar cants delitosos d'entussiasme y de poesia per aquells temps de Catalunya, quan, senyora de sa casa, s feya les lleys y vivia á l'ombra de les propies institucions. Tot d'un plegat van pendre una nova direcció la literatura y la política.

¿Per qué, van preguntar aleshores alguns compatricis, no hem de viure independents com vivíam ab los Comtes de Barcelona? ¿Per qué no hem de tenir al menos aquella autonomia de que ab los reys d'Aragó y fins ab los de Castella fruhíam? Les nostres institucions no les vam perdre sino després de llarga lluyta contra nosaltres sostinguda per les armes de dos regnes.

De mica en mica's va anar pensant en un sistema polítich en que'ls poders de la nació regissen no més que'ls interéssos inter-regionals y'ls internacionals. Per aquell temps ja hi havia á Espanya un partit, que separant á dins de les regions la vida purament interior y la de relació, declarava autónomes per la vida interior á totes les de la Península y dexava no més la vida exterior al poder central. Los nous partits catalans que van exir d'aquest mohiment, lo catalanista, lo regionalista, fentse seu lo mateix criteri, van separar pel mateix istil les funcions propies del poder central y les que son de les regions. Al poder central no més li van dexar les relacions internacionals, l'exércit de mar y terra, los aranzels, lo comerç interior, los serveys de carácter general, la resolució dels plets entre regions y'ls pressupostos del Estat.

Pel cas de les regions volien aquexos partits que la seva llengua fos oficial; que fossen catalans los seus empleats públics y més que tots los magistrats y'ls jutges; que hi hagués aquí un Tribunal Suprém hon s'hi acabássen tots los plets y totes les causes; que hi hagués, finalment, unes Corts per constituhir lo dret y fins per organisar interiorment la regió y posar los tributs que's judicássen necessaris per la vida y'l progrés de Catalunya.

Axó volien y volen. No son, com se fa correr, exclusivistes. Demanen l'autonomia per totes les regions y per totes també un poder central elegit lliurement que regimente'ls interessos comuns. No tots son demócrates y republicans, com los federalis; però com los federalis se proposen tots reorganisar l'Estat.

Seria bo per totes les regions rompre la centralisació tiránica y sense solta que avuy les lliga y oprimeix. Les qui ja son avançades progressarien ràpidament; les més endarregades sortirien del seu ensopiment al veure que la seva instrucció y la seva riquesa no havien d'esperarla del Estat sinó de les propies forces. Totes son dignes de ser autónomes; però no'm cega la passió si arribo á dir que poques necessiten serho més que Catalunya.

Fins á dintre del régimen actual Catalunya té una fesomia propia, que la fa diferenta de les altres regions. Llengua, literatura, lleys, industria, costums, tot li dona un ayre característich.

La llengua catalana no es tan dolça com la de Castella, però es més enérgica y ferrenya. Té abundor de veus monosilábiques y polisilábiques ab accent final. Pren ben sovint de les arrèls llatines llurs paraules llatines mentres que la castellana sol péndreles dels cassos genitius. De *caput*, ne fem cap; de *manus*, má; de *digitus*, dit; de *brachium*, braç; y'ls castellans de *capiti*, ne fan *cabeza*; de *manus*, *mano*; de *frontis*, *frente*.

La llengua catalana té molta semblança ab la francesa: la *è* oberta, la *é* tancada, la *s* suau y la *s* forta; la pronunciació de la *g* abans de la *e* y de la *i*; los pronoms *leur*, *leurs*, aquí llur, llurs; les partícules en *hi*, que poden tenir entre nosaltes moltes aplicacions, les concordancies dels participis, l'ús de l'auxiliar *ser* en comptes del auxiliar *haver* en forces verbs intransitius, la negació *pas* y no fa molt temps que's servia del futur d'indicatiu en comptes del present de subjuntiu.

La nostra literatura es també ben característica. Té per temes cabdals les montanyes del país y les tradicions que com boyres les embolcallen. Lo Montseny, lo Canigó, lo Montserrat han fet vibrar les arpes y les lires dels nostres mellors poetes. Tradicions boy perdudes, com l'ensorrament de l'Atlántida, han inspirat heróychs y sublims cants.

No vol dir axó que la nostra literatura no s'haja fet ressó dels sentiments que més nos ennoblexen. Té bona arreplega de cants dolcíssims d'amor, de xardorosos himnes á la patria, d'idilis profans y místichs que'ns diuen fins ahon pot arribar la ductilesa de la llengua.

Fins en lo drama y la novela s'hi han obert camí'ls nostres escriptors. Drames hi ha posats en castellá que han axecat á Madrid forts aplaudiments; noveles hi ha traduhides á idiomes de llunyanes terres.

A la literatura castellana hi ha un personatge llegendari que troba á cada generació poetes que'l fan sortir de nou en lo teatre y'l posen de relleu á les mirades dels pobles; y aquí ne tením un altre que al sigle passat va exaltar la imaginació dels mestres del gay saber: *D. Juan Tenorio* y *Lo Comte Arnau*; personatges que fan de mal acomparar perque l'un d'ells té d'alegre y de variable lo que té l'altre de tétrich y feréstech.

Les dues literatures son diferentes fins pel seu istil. L'istil catalá generalment es axut y poch enamorat d'inútils pinjolles, amich d'esplicar fil per randa los pensaments y de presentarlos ab netedat; l'istil castellá es més florit y s'inclina á enlluhir les idees, procediment que no ajuda gens á arrelarles en l'enteniment dels qui llegexen.

No solament té aquesta regió idioma y literatura propies: té á més á més lleys esclussivament seves. Per lleys propies se regeix de molts segles ençá; per lleys que no lliguen ab les de Castella en lo que més determina y constitueix la vida y la pau dels pobles: la constitució y la conservació de la familia. La llibertat de testar, la enfiteusis, los fidei-comisos, los heredaments, lo llarch usdefruyt de la viuda donen un ayre especial á la llegislació de la terra.

No hi han ajudat poch aquestes institucions á formar lo carácter de la nostra gent, que d'una terra pobra n'han fet una terra productiva y ha guanyat per l'exercici de les arts lo que no li donava l'agricultura. Fa temps, ja fa molt temps que es industrial y comerciata la nostra Catalunya. Les se-

ves naus carregades de mercaderies navegaven ja fa més de deu segles per tot lo Mediterrá y fins per les costes orientals del Atlántich. També veníen als seus ports productes del mon aleshores conegut. Encare avuy es la primera regió d'Espanya per la seva industria y'l seu comerç si be no té tantes mines com altres regions.

Aquí hi ha amor al treball, primera condició de la riquesa dels pobles. Aquí no's dexe l'obrador ni la fábbrica ni per la molta edat ni per la riquesa arreconada. Sempre's vol treballar més y mellor v s'avança sens treva ni repós pel camí del progrés. Que ho diguen la impremta, la fundició y la farga dels metalls, los texits y altres industries.

A Catalunya com á tots los pobles la industria va per fónbres ab les belles arts, conreuades aquí tan com les lletres. Tením bons dibuxants v pintors y esculptors de renóm. Aquesta fou la patria d'en Fortuny.

Si axó es Catalunya sota'l jou de la centralisació que la encongeix veyeu lo que serfa lliure v autónoma. Podría establir, tan pels seus gastos especials com pel tant que li tocás en los de la nació, un sistema tributari que, sense afegir res á la ja pesada càrrega dels ciutadans, li dongués prou pera fer les obres públiques que la seva agricultura, lo seu comerç y la seva industria li demanen; portar la instrucció fins als caserius: obrir pels qui no saben llegir escoles orals y prácticues hon s'hi ensenyás de la física, la química v la mecánica tot alló que fos més fácil d'aplicar al treball. Sense haver d'anar á la capital del regne, sense'ls llarchs expedients que no més s'acaben per la influencia y'l soborn podría estendre'l seu enginy v les seves forces v axecarse á les alcaries ahon la criden la seva activitat y la seva historia.

Per tot axó no més nos falta l'autonomia. No'n treuríam res més de la independencia si algun dia la conseguíam. ¿Podríam estarnos de les relacions ab l'altra part d'Espanya que es lo nostre primer mercat? ¿Podríam no fernos ab ella per ajuntar los nostres camins y'ls nostres telégrafos y correus? ¿Podríam abandonar les relacions ab ella per servirnos dels rius que baxen d'altres regions? No hi ha dupte que voldríam valguessen á tota Espanya los contractes que fessem aquí y les sentencies que aquí dictessen los nostres tribunals. Y si un dia vingués gent d'altres terres á invadirnos es ben segur que no menysprearíam l'ajuda de les demés regions.

Tot axó tindríam are y sempre vivint units ab les demés

regions de la Península per un poder central que totes elegissen. Perque si no hi ha un poder central que unesca, les nacions están esposades totes á llastimosos guerres y han d'estragirho per tractats avuy fets y demá romputs.

Tot ordre d'interessos vol un organisme que l'aconhorte. Hi ha d'haver un organisme pels interessos inter-regionals si's vol salvar conflictes que no poden arreglarse sinó per les armes.

Dexáume que are acabe parlant dels tres lemes dels Jochs Florals: *Patria, Fides, Amor*.

Patria. Hi ha una patria per tots los homens: la terra. Hi ha una patria que'ns han fet segles de les matexes glories y fatigues: la nació. Hi ha una patria que formen la matexa llengua, les matexes lleys y'ls matexos usos y costums: la regió; la regió hon vam nexer, hon nos vam educar y hon tenim los sepulcres dels nostres pares. Siám catalans, espanyols, humans.

Fides. Fides, tanseval com fidelitat y fe. Siám fidels y lleals á lo que'ns diu la rahó y'ns mana la consciencia. No mentim ni á Deu ni als homes. Tingám sempre la brahó de les nostres conviccions, y si per cas cal marquémles ab la nostra sanch y ab la dels nostres fills.

Amor. ¿A qui nó hem de tenirne? Lo devém á tot ser humá qualsevol que sia la seva regió, la seva nacionalitat, les seves creencies, lo seu color, la seva raça. No'n tenen malaventuradament les nacions poderoses avuy més que may amigues de valdres de la força. No'ns cansém de proclamarlo y practicarlo.

FRANCISCO PÍ Y MARGALL.